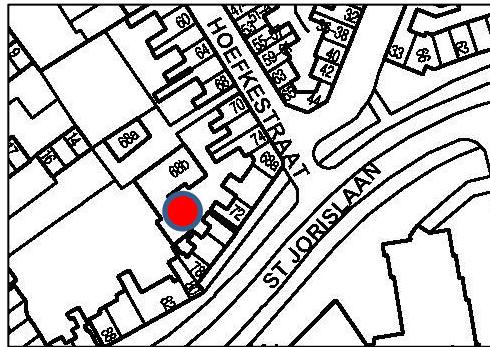

St. Jorislaan 72-78

Betreft het voormalige fabriekscomplex 'Blauwververij' met arbeiderswoningen Hoefkestraat 68b en St. Jorislaan 72-78.

Datum van aanwijzing: 10-6-2008

Redengevende omschrijving

Beschrijving

Gebouwencomplex bestaande uit vier arbeiderswoningen, alle met de lange gevel aan de straatzijde en een daarachter gelegen fabrieksgebouwen uit de tweede helft van de 19e eeuw en de eerste helft van de 20e eeuw. Alle gebouwen maken deel uit van de in 1859 door J. van Bergeijk opgerichte blauwververij die in 1907 met een chemische wasserij werd uitgebreid. Het geheel vormt een uniek ensemble, dat karakteristiek is voor de bebouwing in de vroegere dorpskern van Stratum, waarvan het de herkenbaarheid door de ligging nabij de St. Joriskerk ondersteunt. Het is bovendien een zeldzaam voorbeeld van woon- en werkomstandigheden uit de voor de gemeente Eindhoven zo belangrijke periode van industrialisatie. Het is dan ook zowel uit een oogpunt van stadshistorische markering, historisch – economisch als in cultuurhistorisch opzicht van belang.

Hoefkestraat 68b

Hoefkestraat 68b is een bakstenen fabrieksgebouw, bestaande uit enkele haaks ten opzichte van elkaar geplaatste elementen die tezamen met de achterzijde van de arbeiderswoningen een binnenterrein begrenzen. Deze elementen vertegenwoordigen verschillende fasen, waarin het bedrijf is uitgebreid:

- Een kleine werkplaats van een bouwlaag uit omstreeks 1860 met twee zesruits ramen aan de kant van het binnenterrein en een aan de buitenzijde, oorspronkelijk onder een inmiddels verdwenen dubbel zadeldak
- Een in het verlengde daarvan gelegen gebouw, uit de periode tussen 1885 en 1910, bestaande uit twee lagen onder een zadeldak. Een trap aan de kant van de binnenplaats geeft toegang tot de eerste verdieping, aan de buitenzijde bevat de westgevel op de begane grond en eerste verdieping zes ramen gedeeltelijk nog met oorspronkelijke roedeverdeling.
- Een haaks daarop geplaatste uitbreiding van twee bouwlagen onder een plat dak en een fabrieksschoorsteen uit 1917 met de initialen JVB op het binnenterrein. De uitbreiding heeft de oorspronkelijke raamindeling op de eerste verdieping. Aan de achterzijde is op de begane grond de oorspronkelijke indeling af te lezen aan de rollagen.
- Een haaks daarop geplaatst ketelhuis uit 1948 met schuin dak. De verdieping deed dienst als strijkkamer. De oostgevel op de begane grond bevat vier ramen, de eerste verdieping bevat zeven ramen. De achterzijde heeft een getoogde dubbele deur.

St. Jorislaan 78

De woning St. Jorislaan 78 dateert uit het derde kwart van de 19e eeuw, bestaande uit een bouwlaag met bakstenen (witgeschilderde) gevels met gepleisterde plint onder een zadeldak van blauwe Hollandse pannen. In de voorgevel bevindt zich een brede deur met bovenlicht met aan weerszijden

Gemeentelijk monument

een schuifraam, waarvan de oorspronkelijke rodenverdeling en de luiken zijn verwijderd. Verder heeft het pand een houten dakgoot met consoles. Aan de achterzijde bevindt zich een grote driedelige raampartij en een dakkapel boven de achterdeur. De openslaande smalle deuren in de achtergevel zijn in dezelfde lijn als aan de binnenzijde en de voordeur gesitueerd, ten behoeve van het bereiken van de fabrieksgebouwen aan de achterzijde met een kar. In 1866 werd deze woning door J. van Bergeijk aangekocht.

St. Jorislaan 74 ,76.

De twee gespiegelde woningen St. Jorislaan 74 en 76 zijn uit het derde kwart van de 19e eeuw, en vormen met nr. 78 één geheel met dezelfde bouwvorm en dakbedekking. Aan de voorzijde bevinden zich vier schuiframen met gedeelde bovenlichten zonder roedeversdeling en luiken. De middelste twee ramen waren oorspronkelijk deuropeningen. De voorgevel heeft een muizentandlijst.

In het interieur is de oorspronkelijke terrazzo vloer en houten zoldering aanwezig. St. Jorislaan 74 bezit nog een opkamer en een kelder. Deze woningen hebben aan de achterzijde een uitbouw.

De ruimte tussen nr. 74 en 76 is met een latere aanbouw opgevuld. Deze aanbouw is niet monumentwaardig evenmin als twee niet oorspronkelijke dakkapellen aan de achterzijde.

St. Jorislaan 72

St. Jorislaan 72 is een woning uit dezelfde tijd en wordt van de andere woningen gescheiden door een smalle doorgang naar het achterterrein. Deze woning is hoger dan de woningen van nr. 74-78, deze heeft een deur met bovenlicht in de voorgevel met aan weerszijden een schuifraam. Dit zijn dezelfde kenmerken als de andere woningen hebben.

Waardering.

De arbeiderswoningen en het fabriekscomplex zijn representatief voor hun bouwtype, maar bezitten weinig intrinsieke architectuurhistorische waarde.

De gaafheid van de arbeiderswoningen is in de loop der tijd sterk aangetast. Hoewel de panden in hoofdlijnen nog wel herkenbaar zijn als arbeiderswoningen, zijn de huizen wat betreft vensterindeling en detaillering ingrijpend veranderd.

In nr. 74 bevindt zich nog een opkamer en kelder. De oorspronkelijke tegels en zoldering zijn nog in het interieur aanwezig.

Het pand nr. 72 valt buiten de bescherming vanwege de zeer slechte bouwtechnische staat. Het noordoostelijke deel van het pand Hoefkestraat 68b valt buiten de bescherming.

Het complex met de arbeiderswoningen hebben een hoge belevingswaarde voor de St. Jorislaan en de directe omgeving.

De panden aan de St. Jorislaan vormen een ensemble met het ernaast gelegen café. Samen vormen zij mede door hun kleinschaligheid een herkenbaar element in een bocht van de weg. Het complex is door de ontwikkelingen en economische groei uitgebreid met nieuwe fabrieksgebouwen. Door de situering van de gebouwen is een binnenplaats ontstaan met een intiem karakter.

Het complex is cultuurhistorisch waardevol vanwege de economische, sociaal-maatschappelijke, ruimtelijke en bedrijfsmatige (door) ontwikkeling van het bedrijf en de woningen.

De arbeiderswoningen en het complex 'Blauwververij' bevinden zich in het centrum van het voormalige dorp Stratum, direct tegenover de oude Sint Joriskerk met pastorie. Deze zeer centrale ligging van het industriecomplex wordt verklaard uit de geleidelijke groei van de kleine werkplaats in de achtertuin van een arbeiderswoning tot een fabriek met redelijke omvang.

Zelfstandig textielververijen na 1890 zijn een relatieve zeldzaamheid. Het feit dat Blauwververij J. van Bergeijk tot ver in de twintigste eeuw als zelfstandige textielververij heeft gefunctioneerd, maakt de geschiedenis van dit bedrijf bijzonder.

Daarnaast zijn de woningen aan de Sint Jorislaan mede in samenhang met de schuin tegenovergelegen Sint Joriskerk uit 1885, van belang voor de herkenbaarheid van de vroegere kern van het voormalige dorp Stratum.

De panden aan de St. Jorislaan zijn cultuurhistorisch waardevol en karakteristiek als voorbeeld van de leefomstandigheden van een groot deel van de bevolking in de 19e eeuw. In het pand nr. 78 was oorspronkelijk een blauwververij gevestigd die een bijzonder voorbeeld was van een vroeg industriële bedrijfstak. Afgezien van de schoorsteen is de bedrijfsgeschiedenis matig herkenbaar. Het productieproces is enigszins nog afleesbaar. De latere overgang van het bedrijf naar de chemische reiniging is voor de sociaaleconomische ontwikkeling van de stad niet meer aan te merken als een belangrijk fenomeen.

De panden aan de St. Jorislaan hebben een hoge typologische zeldzaamheidswaarde. Door massale sloop is het bouwtype van de arbeiderswoning een zeldzame verschijning in het stadsbeeld geworden.

Gemeentelijk monument

De panden aan de St. Jorislaan zijn representatief voor het type van de arbeiderswoningen waaruit in de loop van de 19e eeuw het grootste deel van de bebouwing in de omgeving van Eindhoven bestond. De panden zijn de oudste en vrijwel de enige die uit de beginperiode van de industrialisatie bewaard zijn gebleven.

De panden maken deel uit van een concentratie van lage bebouwing die karakteristiek was voor de dorpen rond Eindhoven.

Daarnaast zijn de woningen aan de Sint Jorislaan mede in samenhang met de schuin tegenovergelegen Sint Joriskerk (en pastorie) uit 1885, van belang voor de herkenbaarheid van de vroegere kern van het voormalige dorp Stratum.

Door de ligging aan een oude wegenstructuur in de nabijheid van de St. Joriskerk dragen de panden aan de St. Jorislaan en de schoorsteen in hoge mate bij aan de herkenbaarheid van de vroegere dorpskern van Stratum.

Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)

Adres: St. Jorislaan 72;74;76

Oorspronkelijke functie: Arbeidershuizen

Hoofdfunctie: Woningen en woningbouwcomplexen

Type: Woonhuis

Bouwperiode: 1800-1900

Gevels en materialen: Baksteen, gevelfd. Tandlijst.

Vensters en deuren: Oorspronkelijke roedenverdeling gewijzigd.

Dak en bedekking: Zadeldak met Hollandse pannen.

Motivering: Historisch belang, vanwege ligging in oude kern voormalig gemeente Stratum.

Bijzonderheden: Nummer 72 is een vrijstaand pand, 72 en 74/76 zijn afzonderlijke monumenten.